

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาสภาพการบริหารตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา
2. เสนอแนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา เอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ในรูปแบบการผสมอย่างเป็น ตัวหลักและตัวรอง (Dominant-Less Domonant Designs) เพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย เดียวกัน (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุลและสุภาพ นัฏราภรณ์, 2549) โดยให้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นตัวหลัก และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เป็น พหุกรณีศึกษา (Multi- Case Studies) เป็นตัวรอง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากพหุกรณีศึกษาจะนำไป อธิบายเสริมและเพิ่มขยายความประกอบกับผลการศึกษการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้แบ่ง ขั้นตอนการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย

ระยะที่ 1: การศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการทำวิจัย

การศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ และ สถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกสารเพื่อกำหนดเป็นกรอบ แนวคิดในการวิจัยซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบ 5 ด้านคือ องค์ประกอบด้านองค์การ องค์ประกอบ ด้านภาวะผู้นำ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ องค์ประกอบด้านการจัดการความรู้ และองค์ประกอบ

ด้านเทคโนโลยีที่เป็นผลจากการศึกษาของสุรพงษ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2547) โดยมีรายละเอียด
ในประเด็นต่างๆต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านองค์การ ประกอบด้วย

1.1 โครงสร้างขององค์การ ได้แก่ ส่วนประกอบต่างๆ ในโครงสร้างองค์การที่มีส่วน
ในการส่งเสริมและสนับสนุนการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เช่น การจัดแบ่งสายงาน ลักษณะการ
บังคับบัญชา การติดต่อสื่อสาร

1.2 วัฒนธรรมขององค์การ ได้แก่ ความหมาย รวมทั้งลักษณะของวัฒนธรรมที่ดีและ
เหมาะสมกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

1.3 วัฒนธรรมองค์การ ได้แก่ ที่มาของแบบแผนความประพฤติ ทัศนคติ ความเชื่อ
ค่านิยมที่สมาชิกภายในองค์กรมีส่วนร่วมและลักษณะของวัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการเรียนรู้

1.4 กลยุทธ์องค์การ ได้แก่ วิธีการหรือแนวทางที่ใช้เพื่อก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยน
องค์การให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

2. องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย

2.1 ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ ได้แก่ ความสำคัญของผู้นำที่มีต่อองค์การ รวมทั้ง
ภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ

3. องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย

3.1 ระดับการเรียนรู้ ได้แก่ ระดับการเรียนรู้ที่ควรเกิดขึ้นภายในองค์กรแห่งการเรียนรู้

3.2 ประเภทการเรียนรู้ ได้แก่ รูปแบบหรือวิธีการการเรียนรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งใน
ส่วนบุคคล กลุ่ม ทีมและองค์การ

3.3 วินัย 5 ประการ ได้แก่ ความรอบรู้ส่วนตน การพัฒนาแบบแผนความคิด การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และการคิดเชิงระบบ

4. องค์ประกอบด้านการจัดการความรู้ ที่ประกอบด้วย

4.1 การแสวงหาความรู้ ได้แก่ กระบวนการหรือวิธีที่บุคคล ทีมงาน และองค์กรได้มาซึ่งความรู้ทั้งจากแหล่งเรียนรู้ภายในและแหล่งเรียนรู้ภายนอกองค์กร

4.2 การสร้างความรู้ ได้แก่ กระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากมีการแสวงหาความรู้ ซึ่งบุคคล ทีมงาน องค์กรมีการสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่เพื่อพัฒนาตนและนำไปใช้ในการปรับปรุงงาน

4.3 การถ่ายโอนและใช้ความรู้ ได้แก่ ความจำเป็นและวิธีการหรือกระบวนการที่ใช้ในการถ่ายโอน ตลอดจนนำความรู้ไปใช้

4.4 การจัดเก็บความรู้ ได้แก่ ประโยชน์และวิธีการจัดเก็บความรู้ที่จะนำมาใช้ได้อย่างสะดวก

5. องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย

5.1 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ ความสำคัญของเทคโนโลยีที่มีต่อองค์กร และแนวทางการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

ระยะที่ 2: การดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การศึกษาในส่วนนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพการบริหารตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในปีการศึกษา 2549 ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 595 แห่ง ประกอบด้วยสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ เป็นสถานศึกษาเอกชนในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 397 แห่ง จังหวัดสมุทรปราการจำนวน 60 แห่ง จังหวัดนนทบุรีจำนวน 53 แห่ง จังหวัดปทุมธานีจำนวน 43 แห่ง จังหวัดนครปฐมจำนวน 29 แห่ง และจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 13 แห่ง ผู้วิจัยแบ่งสถานศึกษาออกเป็น 3 ขนาด เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของสภาพการบริหารตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพิจารณาจากจำนวนนักเรียนในปีการศึกษา 2549 ของสถานศึกษาแต่ละแห่ง และใช้เกณฑ์การแบ่งขนาดสถานศึกษาของกองนโยบายและแผน สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน หลังจากการใช้เกณฑ์ในการแบ่งดังกล่าว ทำให้ได้สถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 261 แห่ง สถานศึกษาขนาดกลางจำนวน 138 แห่ง และสถานศึกษาขนาดใหญ่จำนวน 196 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งแบ่งตามจังหวัด และคำนวณสัดส่วนการสุ่ม (Sampling Proportion) ตามขนาดของสถานศึกษา เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละขนาด แล้วจึงสุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาแต่ละขนาดด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ ดังแสดงในตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 จำนวนสถานศึกษาและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

(หน่วย : สถานศึกษา)

ขนาดสถานศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
สถานศึกษาขนาดเล็ก	261	105
สถานศึกษาขนาดกลาง	138	57
สถานศึกษาขนาดใหญ่	196	80
รวม	595	242

ตารางที่ 4 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและจังหวัด

(หน่วย : สถานศึกษา)

จังหวัด	ประชากร				กลุ่มตัวอย่าง			
	ใหญ่	กลาง	เล็ก	รวม	ใหญ่	กลาง	เล็ก	รวม
กรุงเทพมหานคร	126	87	184	397	50	35	73	158
สมุทรปราการ	26	17	17	60	11	7	7	25
นนทบุรี	15	10	28	53	6	4	11	21
ปทุมธานี	12	14	17	43	5	6	7	18
นครปฐม	12	6	11	29	5	3	5	13
สมุทรสาคร	5	4	4	13	3	2	2	7
รวม	196	138	261	595	80	57	105	242

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ๆ ละ 1 คน ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ๆ ละ 1 คน และครู สถานศึกษาละ 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 4 คน โดยผู้ให้ข้อมูลของสถานศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 105 คน ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 105 คน ครูจำนวน 210 คน ผู้ให้ข้อมูลของสถานศึกษาขนาดกลาง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 57 คน ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 57 คน ครูจำนวน 114 คน และผู้ให้ข้อมูลของสถานศึกษาขนาดใหญ่ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 80 คน ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 80 คน ครูจำนวน 160 คน รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจากสถานศึกษาทั้ง 3 ขนาด จำนวน 968 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอลักษณะของเครื่องมือ การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ ตามลำดับดังนี้

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 2 ตอน เพื่อใช้ในการสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งปฏิบัติงานในสถานศึกษา ประสบการณ์ปฏิบัติงานในสถานศึกษา วุฒิการศึกษาสูงสุด ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ ที่ตั้งของสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ จำนวน 65 ข้อ โดยจัดเรียงเนื้อหาและข้อคำถามตามลำดับขององค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบด้านองค์การ	มีจำนวน 21 ข้อ ได้แก่ ข้อคำถามที่ 1- 21
องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำ	มีจำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อคำถามที่ 22 - 31
องค์ประกอบด้านการเรียนรู้	มีจำนวน 16 ข้อ ได้แก่ ข้อคำถามที่ 32 - 47
องค์ประกอบด้านการจัดการความรู้	มีจำนวน 13 ข้อ ได้แก่ ข้อคำถามที่ 48 - 60
องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี	มีจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ข้อคำถามที่ 61 – 65

ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scales) โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

- 5 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับมาก
- 3 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับน้อย
- 1 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือและการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2547) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคใต้
2. ผู้วิจัยติดต่อขออนุญาตนำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยของสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2547) มาพัฒนาเป็นแบบสอบถาม
3. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยพัฒนาจากเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามของสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2547) ให้สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ผู้วิจัยเสนอแบบสอบถามให้คณะกรรมการที่ปรึกษาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) และพิจารณาความถูกต้องชัดเจนของภาษาแล้วจึงปรับปรุงเครื่องมือ
5. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้แบบสอบถามกับผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 32 คน จากสถานศึกษา 8 แห่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสอบถามนั้นมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นตามวิธีของ Cronbach's Alpha Coefficient ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .9950

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและครู
2. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาพร้อมหนังสือแนะนำตัวทางไปรษณีย์ พร้อมแนบซองให้ผู้ให้ข้อมูลส่งกลับถึงผู้วิจัยโดยตรงตามที่อยู่ที่ระบุไว้หน้าซอง ในระหว่างเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2549
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนกลับมาจากสถานศึกษาแต่ละขนาดโดยแบ่งเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 86 แห่ง จำนวนแบบสอบถาม 344 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.90 สถานศึกษาขนาดกลางจำนวน 54 แห่ง จำนวนแบบสอบถาม 216 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.74 และสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามถึงสถานศึกษาขนาดใหญ่จำนวน 94 แห่ง จำนวนแบบสอบถาม 376 ฉบับ ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าจำนวนที่ได้จากการคำนวณสัดส่วนการสุ่ม (Sampling Proportion) และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น 376 ฉบับ ผู้วิจัยจึงใช้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างของสถานศึกษาขนาดใหญ่ และคิดเป็นร้อยละ 100 รวมจำนวนสถานศึกษาที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 234 แห่ง จำนวนแบบสอบถาม 936 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 91.41 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (ปรากฏดังตารางที่ 5) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ ผลปรากฏว่าได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ทุกฉบับ

ตารางที่ 5 จำนวนสถานศึกษา จำนวนและร้อยละของแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ขนาดของสถานศึกษา	จำนวนสถานศึกษา (แห่ง)		จำนวนแบบสอบถาม (ฉบับ)		ร้อยละ
	ส่งไป	คืนมา	ส่งไป	คืนมา	
สถานศึกษาขนาดเล็ก	105	86	420	344	81.90
สถานศึกษาขนาดกลาง	57	54	228	216	94.74
สถานศึกษาขนาดใหญ่	94	94	376	376	100.00
รวม	256	234	1,024	936	91.41

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ในการจัดกระทำข้อมูล และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่และร้อยละ

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\text{Mean} = \bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมีความหมาย ดังนี้ (วิญญา วิศาลาภรณ์, 2540)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติเรื่องนั้นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50-4.49 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติเรื่องนั้นมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50-3.49 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติเรื่องนั้นปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50-2.49 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติเรื่องนั้นน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.49 หมายถึง สถานศึกษามีการปฏิบัติเรื่องนั้นน้อยที่สุด

3. ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และกรณีที่พบว่าค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบด้วยวิธี LSD (Fisher's Least Significant Difference) (Gerard, 2004)

ระยะที่ 3: การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การศึกษาภาคสนาม

การศึกษาในส่วนนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลมาเสริมเพื่อขยายความและเพิ่มความลึกของข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษาเชิงปริมาณในระยะที่ 2 ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้งและเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเป็นพหุกรณีศึกษา (Multi-Case Studies) ซึ่งเป็นการใช้กรณีศึกษา (Case) เพื่อศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเลือกกรณีศึกษาที่มีหลายลักษณะ (Yin, 1984) โดยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

ประชากรและพหุกรณีที่ใช้ในการศึกษา

ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2549 และตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล จำนวน 595 แห่ง

การเลือกพหุกรณีศึกษา (Multi-Case Studies)

ผู้วิจัยเลือกสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ขนาดละ 1 แห่งเพื่อใช้เป็นพหุกรณีศึกษาโดยพิจารณาจากสถานศึกษาที่มีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ในระดับมากที่เป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และพิจารณาร่วมกับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาในด้านอื่น ๆ เช่น ชื่อเสียง เกียรติคุณ และรางวัลที่ได้รับ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) จำนวน 1 ฉบับ แบบวิเคราะห์เอกสาร 1 ฉบับ และแบบบันทึกการสังเกต 1 ฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเข้าสู่สนามเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 3 แห่งโดยผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองเป็นหลักในระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แนะนำตัวอย่างเปิดเผยว่าเป็นนิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำลังทำวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลทราบ

ในระยะแรกของการเข้าสู่สนาม ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้บริหารและครูด้วยการวางท่าทีอ่อนน้อมถ่อมตน โดยเฉพาะกับครูนั้น ผู้วิจัยได้แสดงความเป็นกันเองเพื่อให้ครูไม่รู้สึกกังวลในสถานภาพของผู้วิจัย และทำการสังเกตเหตุการณ์ความเป็นไปภายในสถานศึกษาอย่างสงบ การศึกษาในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งได้แก่ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ผู้ช่วยผู้บริหาร จำนวน 5 คน และครูจำนวนทั้งสิ้น 9 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study)

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารของสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อเสริมน้ำหนักของความคิดจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งเอกสารดังกล่าว ได้แก่

1.1 ประวัติความเป็นมาของสถานศึกษา

1.2 แผนกลยุทธ์ /แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา//แผนปฏิบัติการประจำปี/รายงานประจำปี/ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ

1.3 แผนพัฒนางานของครู

1.4 คำสั่งปฏิบัติงานของโรงเรียน

1.5 คู่มือครู/ผู้เรียน

1.6 บันทึก/รายงานการประชุมต่างๆ

2. การสังเกต (Observation)

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้ถูกสังเกต แต่คอยสังเกตอยู่ห่าง ๆ ควบคู่กับแบบสังเกตเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยและความเปลี่ยนแปลงของประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำถามในการวิจัย โดยผู้วิจัยเน้นการสังเกตแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของบุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียน การปฏิบัติงานตามหน้าที่ต่าง ๆ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ผู้บริหาร ครูและนักเรียน การสังเกตการประชุมต่าง ๆ รวมทั้งสภาพบริบททั่วไปของสถานศึกษา

3. การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และไม่เป็นทางการ (Informal Interview)

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) โดยมีการนัดหมายเวลาและสถานที่ที่แน่นอน และใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal

Interview) โดยการสัมภาษณ์ดังกล่าวเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และเป็น การสนทนาแบบเปิดกว้าง (Open Interview) ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพ การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และ แนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา และทำการบันทึก การสัมภาษณ์ไว้ด้วยเครื่องบันทึกเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในช่วงระยะเวลาของการเก็บข้อมูลภาคสนาม หลังจากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวม ข้อมูลแล้วขั้นตอนที่ผู้วิจัยดำเนินการต่อไปคือ การลดทอนข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังนี้ (สุภางศ์ จันทวานิช, 2546; ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ จัตราภรณ์, 2549)

การลดทอนข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาคสนามมาอ่านทบทวนเพื่อสร้าง ข้อสรุปที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา เขียนใส่สมุดและพิมพ์เก็บไว้ใน คอมพิวเตอร์โดยแยกตามประเด็นและหัวข้อดังที่กำหนดไว้ในกรอบความคิดในการวิจัย

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลและตรวจสอบ ความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ตามวิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1. การตรวจสอบต่างแหล่งข้อมูล (Triangulation of Sources) คือ การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ การสังเกต การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูในช่วงเวลาหรือสถานที่ ที่ต่างกัน การสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและแนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบต่างวิธีการรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) คือ การใช้วิธีการต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกันมากกว่าหนึ่งวิธี ดังนั้น เพื่อเป็นการตรวจสอบยืนยันซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยจึงศึกษาโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการบริหารสถานศึกษา เพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

3. การตรวจสอบต่างทฤษฎี/แนวคิด (Theory/Perspective Triangulation) คือ ใช้ทฤษฎี/แนวคิดมากกว่าหนึ่งแนวทางในการตีความเพื่อให้ความหมายแก่ข้อมูลที่วิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ครอบคลุม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลการวิเคราะห์มาปรับแนวคิด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลให้มากยิ่งขึ้นซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวทางต่อไปนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานศึกษา แผนงาน โครงการ กิจกรรม รายงานประจำปี ข้อมูลสารสนเทศอื่น ๆ เช่น บันทึก รายงานการประชุมต่าง ๆ

2. ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปสำหรับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ โดยมีวิธีการดังนี้

2.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical Induction) เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นสาระสำคัญและตีความหมายที่ปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการยืนยัน ก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis)

2.2 การวิเคราะห์โดยจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis)

เป็นการจำแนกข้อมูลโดยพิจารณาตามความเหมาะสมและความสม่ำเสมอของข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

2.2.1 กำหนดเกณฑ์และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์

2.2.2 วางเค้าโครงของข้อมูลโดยจัดทำรายชื่อข้อความด้วย

วิธีการแบ่งประเภท (Categories) เพื่อช่วยให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ

2.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Content Comparison)

เป็นการนำข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนจากหลายๆเหตุการณ์มาเปรียบเทียบเพื่อค้นหาความสัมพันธ์ ความสอดคล้องหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทต่าง ๆ แล้วสร้างข้อสรุปของข้อมูลย่อยในแหล่งข้อมูลนั้น ๆ เมื่อได้ข้อมูลมาใหม่ก็ทำการเปรียบเทียบในลักษณะเดียวกัน นำผลจากข้อสรุปข้อมูลแรกมาเปรียบเทียบกับผลในครั้งต่อไป ทำเช่นนี้จนกระทั่งเกิดการอิ่มตัวของข้อมูล เก็บข้อมูลได้ครบสมบูรณ์

การสังเคราะห์ผลการศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ผลการศึกษาโดยนำข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพทั้ง 2 ส่วนมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นข้อความรู้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยนำข้อสรุปต่าง ๆ มาเชื่อมโยงจนเป็นโครงสร้างของข้อสรุปที่สามารถตอบคำถามในการวิจัยได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณายอมรับข้อค้นพบทั้ง 2 ส่วนให้เป็นผลการสังเคราะห์ (เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2546) ดังนี้

1. ข้อค้นพบจากทั้ง 2 ส่วนที่ตรงกันหรือมีความเชื่อมโยง สามารถอธิบายเชิงสาเหตุต่อกันได้
2. ข้อค้นพบจากผลการศึกษาเชิงปริมาณในแต่ละองค์ประกอบที่ระบุว่าสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แม้ข้อค้นพบเชิงคุณภาพไม่ได้ระบุไว้

3. ข้อค้นพบจากการศึกษาเชิงคุณภาพที่มีข้อมูลหลักฐานปรากฏชัดเจน แม้ข้อค้นพบเชิงปริมาณไม่ได้ระบุไว้

ขั้นตอนที่ 2 : การร่างแนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ร่างและออกแบบส่วนประกอบของแนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้สาระสำคัญที่เป็นผลจากการสังเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์ประกอบด้านองค์กร องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ และองค์ประกอบด้านเทคโนโลยีมาบูรณาการและจัดทำเป็นร่างแนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

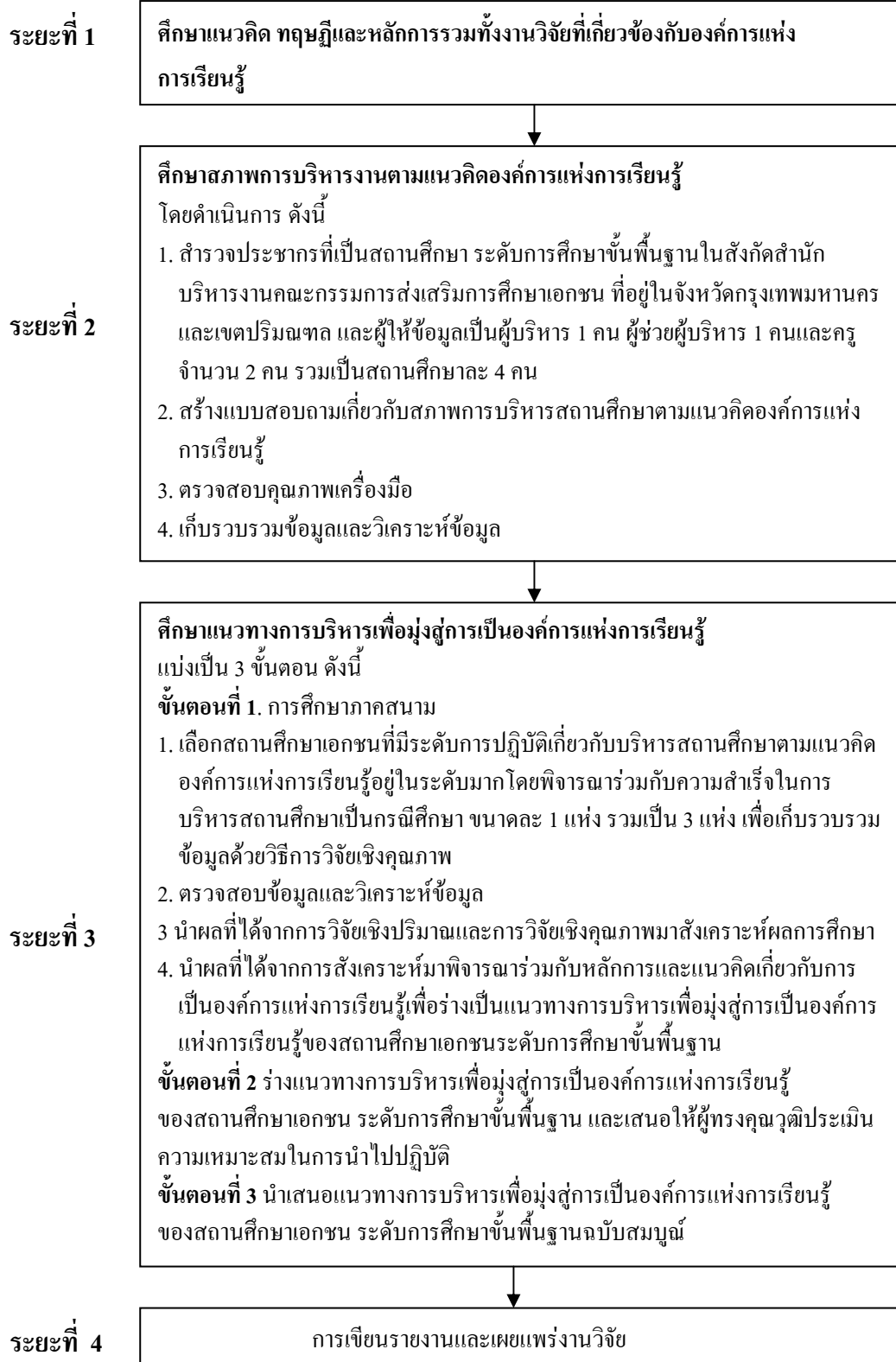
2. หลังจากนั้น ผู้วิจัยส่งเอกสารที่ประกอบด้วยความสำคัญของปัญหา สรุปผลการวิจัย แนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับร่าง พร้อมแบบประเมินความเหมาะสมที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นผู้กำหนดนโยบาย เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษา เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ และเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้มีความรู้ มีผลงานและมีประสบการณ์ด้านการบริหารและด้านการพัฒนาองค์กร ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จำนวน 5 ท่าน (แสดงไว้ในภาคผนวก)

ขั้นตอนที่ 3 : การเสนอแนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับสมบูรณ์

ผู้วิจัยนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิจากแบบประเมินดังกล่าว มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขและสรุปผลเป็นแนวทางการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ระยะที่ 4: การเขียนรายงานและเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 3 แล้วนำมาเขียนและเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาพที่ 12 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย